

han vendte altid tilbage til østfronten og var med til de sidste dage i Berlin. Han kan dog ikke bidrage med ny viden om forholdene.

Mest interessant er hans skildring af tiden efter krigen: fange hos russerne (der ikke regnede med, at han kunne være SS-soldat med sine kun 166 cm), fange hos englænderne, omflakker i Sydtykland i sommeren 1945, fange hos amerikanerne, indtil han blev udleveret til det hjemlige retsopgør; det kostede ham 15 måneder som »lands-sviger«, en åbenbar absurditet, som politikere og retsvæsen må tage ansvaret for.

Ib Gejl

Bent Fausing: *Danmarksbilleder – i massekulturen 1944-1946*. (Gyldendal, 1981). 281 s.

Denne bog er prætentios i sit anlæg. Dens hensigt er angiveligt at skildre *massekulturen* i overgangen mellem besættelse og befrielse, at aflæse tidens *social-psykologiske* reaktionsmønstre. At bogen hedder *Danmarksbilleder* har endvidere en dobbelt betydning, der dels sigter til konkrete billeder som analyseobjekter, dels til billeddannelserne i individernes bevidsthed i det pågældende tidsrum. Alt i alt bliver der tale om, at bogen indeholder en billedanalyse, en trivialanalyse, en litteraturanalyse og en socialhistorisk analyse.

Bogen er lige så diffus som anlægget til den. Opdelt i to hovedafsnit, *Befrielsen* og *Besættelsen* er den nærmest en samling essays af vekslende omfang og kvalitet, nogle ret ufærdige og nærmest reflekterende, andre stærkt politiserende/moraliserende.

I en almindelig anmeldelse kan man ikke tage detaljeret stilling til Fausings billedanalyser, da man jo dårligt kan

fremlægge analyseobjekterne. Det kunne imidlertid være ønskeligt med en mere omfattende stillingtagen til den megen analyse af fortidens billeder, der udføres af folk uden for historikernes kreds. I det foreliggende (og andre) tilfælde er spørgsmålet, om de meget subjektive elementer, der indgår i analyserne, ikke kolliderer med billedernes udsagn. Eller for at citere kunsthistorikeren Lise Gotfredsen, der i sit præcise opgør med analysemagerne advarer imod, at man »ender med at læse færdige resultater ind i billederne i stedet for at læse ærligt ud af dem«. (Kursiv 2/1983, s. 73). Dette forhold forstærkes i nærværende tilfælde af forfatterens tilbøjelighed til at fastslå, at hvad der *ikke* er i billeder, skyldes fortrængninger.

Forfatteren er i det hele kontrafaktisk teoretiserende: »(Rets)opgøret kunne have været brugt til at sætte besættelsesmagten, national-socialismen i forbindelse med den kapitalistiske produktion som sådan og derved fascismens mulige forbindelse til efterkrigstiden«. Nej, det kunne det netop ikke i Danmark, hvor kun få forbandt de to begreber, og hvor endnu færre ønskede den »demokratiudvidelse« for at bruge et andet af forfatterens udtryk, som man fik i østeuropæiske lande under sovjetisk overvågning.

Videre reflekterer Bent Fausing over USA's »imperialistiske førerstilling« efter 1945. Den gik ikke så meget på landerobringer, men på bemægtigelsen af bevidstheden. Herved »føltes herredømmet ikke som en direkte, fysisk undertrykkelse..... men tog sig i stedet ud som behagelig, selvvalgt og berigende adspredelse«. Man kan jo næsten ikke forlange mere af en imperialisme, men her fører det for forfatteren direkte ind i den hæslige »vareof-fentlighed«, hvor det private forbrug opdyrkes i spekulationsøjemed. En si-

tuation, der fører til en narcissistisk omverdensholdning, hvor objekterne optræder som »elementer til selvtilfredsstillelse«. Der kan således abstraheres meget over det faktum, at vareudbudet med bananbådene blev mere omfattende, og at forbruget steg efter de magre besættelsesår. I øvrigt er modsætningen mellem »vareoffentligheden« og den »borgerlige offentlighed«, som forfatteren skildrer, af langt ældre dato. I et afsnit om arbejdstrejker og folkestrejker fastslår forfatteren, at »socialstaten« i efterkrigstiden ikke forbød, men tæmmede fagbevægelsen ved at inddrage den i statsforvaltningen. Ved at anvende »socialstaten« som grundled i stedet for som styrelse i et forholdsordslid – »i socialstaten« – undgår forfatteren at forklare, hvem det var, der tæmmede; en oplysning, som sikkert ellers ville interessere smedene.

Noget tyder på, at socialdemokratiet skal have noget af den tvivlsomme ære. I hvert fald fastslår forfatteren, at partiet og fagbevægelsen allerede i trediveerne havde indledt et nært samarbejde, der medførte fagbevægelsens støtte til regeringen med appeller om ro og besindighed. Dette samarbejde rækker nu nok noget længere tilbage i tiden, og det var selvkært et forsøg på at trække på samme hammel. Forfatterens holdning til socialdemokratiet er præget af manglende forståelse. I sin omtale af strejkerne under krigen skriver han: »Det var Socialdemokratiet, der nu nærmest optrådte som tyskerne allierede, og de var nu selv nationalt kompromitterede«. Man kan angribe partiet for valenhed, for forræderi mod kommunisterne, for lurvethed under retsopgøret, men ikke for at fremtræde nærmest som tyskernes allierede; det er en absurditet og kan kun fremføres af en, der i tid og forståelse er fjernt fra realiteterne. En forsk-

er har tidligere forsøgt sig med termen kollaboration i stedet for samarbejds politik, men er blevet kraftigt imødegået af en stort set enig forskning.

I sin konklusion skildrer forfatteren tiden 1944 til 1946 som en bevægelse fra en fascistisk, entydig styreform til den socialstatlige, tvetydige, demokratiske styreform. Afsnittet hviler fortrinsvis på tyske teoretikers arbejder og har derfor ikke megen relevans for danske forhold. Der herskede ikke noget fascistisk styre i Danmark; landet var besat af en fremmed magt, og efter krigen søgte man tilbage til den styreform, der ikke havde overlevet sig selv, og som hvilede på folkets traditioner. Man havde her i landet ikke oplevet den fascistiske »offentlighed« og havde ingen anledning til at tage den i betragtning.

Et hjertesuk til sidst: Det hedder ikke »forpligtigelse«, men »forpligtelse«.

Ib Gejl

John Logue: *Socialism and Abundance. Radical Socialism in the Welfare State. A Study of the Danish Socialist People's Party.* (Akademisk Forlag, 1982). 353 s.

Det må have sine indlysende grunde, at næppe noget andet dansk parti i de seneste årtier slår Socialistisk Folkeparti i antallet af videnskabelige behandlinger. En af dem er naturligvis den prisværdige frimodighed, hvormed partiet stiller sit arkiv til rådighed. En anden må være den forundring, det har vakt i udlandet, at et radikalt socialistisk parti har slået rødder i et så komfortabelt hjørne af verden. Det er denne reaktion, der er udgangspunkt for John Logues analyser af partiets vælgere, medlemmer og aktivister.

I et indledende kapitel redegør Lo-